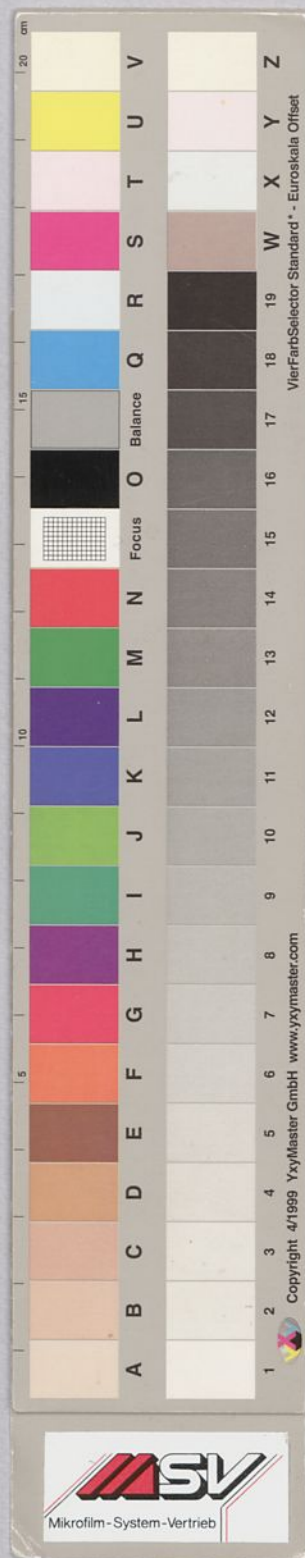

Leibn.
Morg.
34

[**Leibn.**] Leibn. marg. 34

Mit Randnoten von
G. H. Leibniz

PRÆCEPTA
ETHICÆ,
SIVE
PHILOSOPHIÆ
MORALIS

Ex Aristotele, aliisque probatis Auctoribus col-
lecta, & adjuvandæ memoriæ causâ TA-
BVLIS Synopticis inclusa.

BIBLIOTHECA
REGIA
HANNOVERANA

M. JOHANNES STIERIO.

EDITIO QUARTA.

Impensis Johannis Birckneri, Bibliop. Erff.

JENÆ,
EXCUD. CASPAR FRETSCHMID
ANNO MDCLI.

M. V. H.

*Perillustribus & Generosissimis Comitibus
& Dominis,*

DN. CHRISTIANO GUNTHERO,

Juniori,

DN. ANTHONIO GUNTHERO,

DN. LUDOVICO GUNTHERO,

Juniori,

FRATRIBUS GERMANIS,

*Perillustribus & Generosissimis Comitibus
ac Dominis,*

DN. CHRISTIANI GUNTHERI FILIIS,

Sacri Romani Imperij Quatuorviris, Comitibus in

Schwarzburg & Hohenstein/Dominis in Arnstadt/Sonders-
hausen/Leutenberg/Lohra & Rietzenberg, &c. Domi-
nis suis clementibus.

Has Tabulas Ethicas

submissè ac devotè

offert & consecrat

M. JOHANNES STIER,

PROOEMIUM.

De Natura & Constitutione Ethicæ.

1. *Ἠθικολογία* Ethica dicitur *ἡ ἐπὶ τοῖς ἤθουσιν*, à consuetudine, seu assuefactione, propterea, quod consuetudine, id est, crebro usu & assiduo exercitio mores induamus & conformemur; *vel* dicitur *ἡ ἐπὶ τοῖς ἠθουσιν*, à moribus, propterea quod circa mores ad honestatem informandos & efformandos tota occupata.

I. *Nomen*, circa quod 2. observ.

2. *Ὀμωνυμία*. Vocabulum **ETHICÆ** sumitur dupliciter

Generaliter, pro tota Philosophia practica, cuius ambitu Ethica specialiter sic dicta & Politica, & Oeconomica comprehenduntur.
Specialiter, pro prima Philosophiæ practica parte, quæ generalia de virtute & summo bono præcepta explicat. In qua significatione hoc loco accipitur. Dicitur etiam Philosophia moralis, item civilis, doctrina de moribus.

II. *Quid sit?* **ETHICA** est prudentia hominem ita virtutibus informans, ut summo fruatur bono. *Prætorius in proem. Theatr. Eth. vel ETHICÆ* est practica Philosophiæ pars absoluta de summo hominis civilis bono affectuendo. *Donaldsonus lib. 1. Synop. Philos. Mor. c. 1.*

III. *Subiectum*, sive *Objectum* est homo, quatenus civiliter beandus, b. e. quatenus homo bonus privatus est, & eadem recipiendo aptus. Idoneus auditor hujus disciplinæ non potest esse quivis, cuius ætas aliarum disciplinarum capax est, sed ille demum, qui præterea etiam recte natus & educatus est, ut non tantum aliquod discrimen honestorum & turpium jam norit, sed & affectus nonnihil sit ad animi affectus refrenandos. *Horneus l. 1. civilis doctr. de moribus c. 2. §. 8.*

IV. *Finis*, qui est vel

Primarius, est vel

Internus, est hominum bonis moribus seu virtutibus informare, vel instruere intellectum, quomodo is appetitum possit ac debeat regere.

Externus, est summa hac in vita felicitas sive Summum Bonum.

Secundarius seu Usus. Ethicæ, prodest

1. Homini, quoad seipsum, ut homo seipsum cognoscat.
2. Homini, quoad alios, ut cum iis vivat iuste, amice, honeste, liberaliter, &c.
3. Aliis scientiis & facultatibus. *Ubi desinit Ethicus, ibi incipit Ictus.*

V. *Divisio*. Partes Ethicæ sunt duæ

1. *Εὐδαιμονολογία*, quæ agit de fine, nempe de beatitudine seu Summo Bono. *vide pag. 2.*
2. *Ἀρετολογία*, quæ agit de virtutibus seu mediis ad Summum Bonum ducentibus. *vide pag. 4.*

A 2

DE NATURA & CONSTITUTIONE ETHICÆ V. not.

PARS I. PHILOSOPHIÆ MORALIS.

De Summo Bono.

Caput I. De appellationibus & proprietatibus
Summi Boni.

I. An sit? R. Esse ex omnibus bonis, quæ in hac vita obtinere nobis possunt, unum aliquod summum necesse est: Cum enim non tantum omnis actio cum ratione suscepta propter certum finem sit, sed etiam finium illorum unus propter alterum, oportet, ut in uno tandem omnia studia & actiones nostræ desinant, quod sit finis omnium, id est, ad quod omnia referantur cætera, ipsum autem aliò nusquam, nisi in infinitum abeat, frustra quæ nobis natura indidisset boni appetitum, nihil enim esset, in quo ille acquiesceret. *Hornejus. l. 1 c. 3 §. 8.*

DE SUMMO BONO VII. not.

II. Appellationes
quæ sunt vel

Græcæ:
dicitur

1. εὐδαιμονία, à bono dæmone:
2. εὐζωία, beata vita.
3. εὐρυχία, bona fortuna, quæ commodè carere nequit.
4. μακαριότης, ab abjecta lætitia.
5. εὐπραγία, proba actio.
6. τὸ ἀγαθόν, bonum.

Latina: Dicitur felicitas, beatitudo, summum bonum, finis hominis, beata vita sc. civilis.

III. Proprietates. Summum
bonum est

1. οὐκ ἐξ ἑαυτοῦ, Bonum proprium & domesticum, 1. *Ethic.* 3. quod particeps hujus boni non ab aliis petere cogatur, sed sibi habeat, eoque prohibetur utatur.
2. δύσκινητον, difficile mobile. 1. *Ethic.* 3. Natura videlicet bonum est & constans, quod bonum virum firmiter consistere facit.
3. κοινωνικόν, seu communicativum 1. *Ethic.* 1. Quò enim latius extenditur bonum & communicatur, eò melius est.
4. ἀνταρκτης, se ipso contentum, 1. *Ethic.* 5. Non enim querit aliud extra se bonum.
5. δι' αὐτὸ ἀγαπῆται, propter se expetibile 1. *Ethic.* 13. Alterius enim causa, si queratur, non erit summum.
6. πρᾶκτον, agibile. 1. *Ethic.* 4. quia hominis studio & labore comparatur.
7. Non dormientis ac otiosi.
8. μὴ βίαιον, non violentum 1. *Ethic.* 3. per violentiam hic intelligimus vim & fraudes, à quibus sit alienissimum.

IV. Quid sit? vide cap. II.

V. Causa efficiens, } vide cap. III.

VI. Subiectum.

VII. Accidentia, quæ ad existentiam & ornatum S. B. faciunt, vide cap. IV.

Pars I. Philosophiæ moralis.
Caput II. Quid sit Summum Bonum.

Quid sit Summum Bonum explicatur

Αποδοτιζόμεν,
SUMMUM BO-
NUM consistit

1. Neq; in Voluptate,
sc. corporis, quia

1. Summum Bonum est homini proprium. Voluptas non est homini propria, sed & brutis competit.
2. Voluptas est violenta, tum ratione originis tum ratione operationis.
3. Voluptas non est constans & perpetua.

2. Neq; in ho-
nore, quia

1. Honor non est in ejus potestate cui defertur, sed illius, qui eum alteri defert. Felicitas vero in nostra potestate esse debet.
2. Summum Bonum expetitur propter se. Honor autem non expetitur propter se, sed propter virtutem, & ejusdem testimonium.

3. Neq; in divi-
tiis, quia

1. Divitiæ non per se expetuntur, sed ejus, quem in vita præstant, usus gratia.
2. Felicitas est bonum stabile & firmum. Divitiæ verò facile eripiuntur aut auferuntur.

4. Neq; in idearum
contemplatione, quia

1. Querimus bonum practicum, non con-templativum.
2. Etiam mali speculati valent ideas, quod de S. Bono affirmare non possumus.

5. Neq; in virtu-
tis habitu, quia

1. S. Bonum est perfectissimum, cui nihil addi potest. Sed habitui virtuoso aliquid addi potest sc. operatio.
2. Habitus virtutis etiã inesse potest otioso & dormienti: quibus tamen non competit felicitas.

SUMMUM BONUM positum est in actione secundum virtutem optimam & perfectam in vita perfecta. *ἡ εὐδαιμονία ἐστὶν ἐνέργεια ψυχῆς κατὰ τὴν ἀρετὴν τελειοτάτην, ἐν βίῳ τελείῳ.* Summum Bonum est operatio sive actio animæ rationalis secundum virtutem optimam in vita perfecta. *in Ethic. Nicom. 7.*

+ alia exemplaria
addunt: et per
perfectissimum

Caput III. Causa efficiente & Subjecto Summi Boni

Summi Boni

Causa efficiens,
quæ vel

Remota, est Deus Opt. Max. à quo omnia bona. Si quod n. aliud Deorum munus inter homines, multò magis Summum Bonum erit *ἡ εὐδαιμονία*.
Proxima, est assuefactio & disciplina: hoc pacto enim virtus paratur. Hinc Summum Bonum *μακροῦ χρόνου καὶ εὐδαιμονίας* vocatur.

Subjectum, de quo
4 not.

1. Beatitudo non est bestiarum, sed hominum, qui secundum virtutem perfectè agunt.
2. Felicitas moralis non est mortuorum, sed viventium. Unde homo hac in vita potest esse beatus.
3. Animal irrationale & actu & potentia expers est hujus beatitudinis: infans verò actu tantum.
4. Miseria & beatitudo practica in eodem subjecto nequeunt simpli consistere.

A 3

Part I. Philosophiæ moralis.

Caput IV. De Accidentibus Summi Boni.

Accidentia S. B. sunt {
 Primaria, { Animi, ut bona conscientia, quæ consistit in tranquillitate animi & læticia cordis.
 quæ vel { Corpora: ut Sanitas, Oportet ut & corpus valeat & alimentum & cetera suppetant, inquit Aristot. 10. Ethic. 8.
 Secundaria, quæ in externis bonis consistunt, ut bona fama, honor, amici, divitiæ. (Virtutis actio, in qua consistit Summum Bonum, non excludit illa, quæ instrumenta quasi sunt & materia talium actionum: Nam actio illa perfici nequit sine aliquibus saltem fortunæ bonis, & impeditur sepe ab adversitatibus. Aliud itaq; est Summum Bonum non posse esse sine bonis fortunæ; Aliud Summum bonum esse bona fortunæ. Horneius lib. 1. c. 8. §. 5.)

PARS II. PHILOSOPHIÆ MORALIS.

De Virtute.

Caput I. De Virtute in communi.

De VIRTUTE in communi III. not: {
 I. Nomen, {
 cuius not: {
 1. Nomen, cuius not: {
 2. Operum virtutis. Vocabulum virtutis varie sumitur {
 1. Generatim significat vim, efficaciam, qualitatem, facilitatem, & operationem cuiusq; rei ut virtute fœculi acuntur oculi.
 2. Speciatim ad hominis animum refertur, in quo habitus bonos & laudabiles denotat & ejus partis, quæ ratione prædita, & illius quæ per se rationis expers, illi tamen morem gerere potest
 3. Kερ iξox, fortitudinem, quæ viro maxime est digna.
 4. Pocris significat per metonymiam bonam famam, potentiam, res secundas & alia, quæ virtutem sequuntur, bonorum genera.
 5. Moris est, ut virtutem Catonis aut Scipionis pro ipso Carone & Scipione dicamus, quod in aliis etiam locum habet. Heiderus parte 2. Phil. Mor. p. 146.
 II. Quid sit? R. VIRTUS est habitus animi, quo vir bonus efficitur ad munus suum bene ac laudabiliter obeundum. Donald. l. 2. cap. 1. vel Virtus est habitus animi laudabilis conveniens ad certam rationem Heid. l. d. p. 148.
 III. Quotuplex sit? R. {
 Virtus est vel {
 MORALIS dicitur, quæ appetitum perficit. Vide cap. II. & segg.
 INTELLECTUALIS dicitur, quæ intellectum perficit. Vide infra cap. XX. Virtutes morales & intellectuales si inter se comparantur, morales maxime virtutes dicuntur, intellectuales autem secundum quid tantum.

Caput II, De Virtute Morali in communi.

[*Remota seu Universalis*, est Deus Ter. Opt. Max. qui omnis boni
fons est atque origo.

*Propinqua, five Particularis, sunt crebra hominum actiones, quæ ut virtuosæ dici mereantur, certa quædam postulant nece-
saria & requisita seu principia, de quibus cap. III.*

*Quod, est ipse homo virtutis capax.
Quo, est anima rationalis, & quidem volũ-
tas non appericus sensitivus.*

Internum & propinquum sunt affectus, sive animi motus, quos virtus non elevat, sed moderatur. Vide cap. IV.

Externum & remotum sunt voluptates & dolores, quos affectus plerumque comitari solent.

Rei. Medium rei est, quod ab utroq; extremorum secundum proportionem Arithmeticam æquali distat gradu ac intervallo: ut novenarius respectu senarii & duodenarii est medius, & æqualiter distat ab utroq; tribus unitatibus.

Persona. Medium personæ est, quod secundum proportionem Geometricam uni extremorum vicinius ab altero verò remotius est: vel quod medium est ratione circumstantiarum, loci, temporis, personæ, &c. ut ea portio cibi, qua Socrati pro ipsius temperamento sufficit, respectu illius dicitur medium, respectu tamen alterius vel deficit vel excedit. Hæc mediocritas hic intelligitur.

Forma, secundum analogiam & improprie est Mediocritas, quæ duplex.

Persona. Medium personæ est, quod secundum proportionem Geometricam uni extremorum, vicinius ab altero verò remotius est: vel quod medium est ratione circumstantiarum, loci, temporis, personæ, &c. ut ea portio cibi, qua Socrati pro ipsius temperamento sufficit, respectu illius dicitur medium, respectu tamen alienius vel deficit vel excedit. Hac mediocritas hic intelligitur.

§ Cuius, est honestas, huius enim gratia virtutes suscipiuntur.

¶ *Cui*, beatitudo civilis, seu Summum Bonum, quod principium & causa est bonorum.

III. *Oppositum* est VITIUM MORALE Vitium est habitus eligendi mala, seu sectandi ea in vita, quæ a modo & mediocritate aberrant, sive in excessu fiat, sive defectu. *Hornejus l. 3. Ethic. c. 3 §. 4.* Vitium est habitus cum præelectione conjunctus in nimium vel parum declinans. *Piccolom. gr. 9. c. 90.*

IV. Disigo, Vide cap V.

V. Cognata & affinia live fructus & comites virtutum individui. Vide cap. XIX. & seq.

Pars II. Philosophiæ moralis.

Caput III. De Principiis actionum humanarum.

(SPONTANEUM, το ἐκ τῶν ἐστίν, ὁ δὲ ἀρχὴ αὐτῶν εἶναι τὸ καὶ φέρεται ἐν οἷς ἡ ἀρχὴ, Spontaneum est, cuius principium est in ipso agente sciente singula, in quibus est ipse actus. 3. *Ethic. Nicom. 1.*

Principia actionum humanarum sunt potiss. IV.

(Violentum,
quod est vel

INVITUM,
quod est vel

Per ignorantiam,
quæ est duplex

Absolutè violentum τὸ βίαιόν ἐστιν, ὃ ἡ ἀρχὴ ἑξωθεν τινὲς αὐτῇ ἐστὶ ἐν ἧ μὴ ἐν συμβόλλεται οὐκ ἀπὸ τῶν ἢ οὐκ ἀπὸ τῶν. **Violentum** est cuius principium est extra agentem, ad eò ut is, qui agit, planè nihil adiumenti ad illam actionem conferat. 3. *Ethic. 1.*

Secundum quid Violentum, quod dicitur mixtum vel actio mixta sive medià, quod partim per vim extrinsecus, partim intrinsecus per voluntatem fieri videatur: Ut quando illud quod alias nunquam susceperetur, nunc tamen suscipitur vel ad bonum aliquod in fine consequendum, vel ad majus malum evitandum, fac. Mart. diff. *Eth. 5.*

Ignorantia juris seu universalium, cum illa ignoramus, quæ jure scire tenemur e. g. quando latet quod eligendum, quid honestum, quid justum &c. **Hac ignorantia crassa & affectata nec invitam actionem facit, nec veniam meretur.**

Ignorantia Facti seu singularium, cum ignorantur circumstantiæ quædam singulares, quæ ante actionem prævideri aut præcaveri non potuerunt. **Hac ignorantia si caret dolo, & subsequenter habet penitentiam ob admissum peccatum, facit actionem invitam & veniam meretur.**

II. ELECTIO, ἡ προαίρεσις ἐστὶν ὁρῶν βέλευστικὴ τῶν ἐφ' ἡμῖν. Electio est præmeditata appetitio eorum, quæ in nostra sunt potestate & per nos fieri possunt. 3. *Ethic. Nicom. 12.*

III. CONSULTATIO, ἡ βέλευσσις ἐστὶ τῆς ψυχῆς λογισμὸς περὶ τῶν προακτῶν. Consultatio est ratiocinatio de mediis, per quæ ad finem in agendo pervenitur. 3. *Ethic. Nicom. 3.* **Sub deliberationem ergo cadunt, quæ fieri à nobis possunt, non autem aliena, uti nec necessaria neq. fortuita.**

IV. VOLUNTAS, ἡ βέλευσσις ἐστὶ τῆς ἀγαθῆς ἢ φαυλομένης ἀγαθῆς μετὰ λόγον ὁρῶν. Voluntas est boni vel veri vel apparentis cum ratione appetitio. 3. *Ethic. Nicom. 4.* **Vocabulum voluntatis hic non pro ipsa potentia volendi, aut actu voluntatis primo, sed pro secundo accipitur.**

DE AFFECTIBUS III. not.

I. Quid sint? R. AFFECTUS est motus appetitus sensitivi ex apprehensione boni vel mali cum aliqua mutatione non natural. corporis. *Conimb. diff. Eth. 6. q. 3. a. 1. vel Passio animæ nihil aliud est, quam motus appetitivæ virtutis in perfectione boni vel in fuga mali. Tom. 2. Eth. lect. 2.*

II. Subiectum. Affectus omnes pertinent ad animam sentientem, nec tamen ad facultatem sive potentiam ejus apprehensivam, sed appetitivam.

III. Divisio Affectus pertinent vel ad

Appetitum concupiscibilem, ut:

Amor, est motio appetitus, qua rem aliquam prosequimur, quatenus utilis & delectabilis.

Odiū, est motio appetitus, qua rem aliquam fugimus & repellimus, quatenus est inutilis & injucunda.

Concupiscentia, est appetitio ejus, quod delectat, h. e. quod delectationis sensibus creat.

Gaudium, est appetitio, qua bonum amplectimur, foremus, tenemus.

Dolor & Tristitia, oriuntur, quando appetitio conjungitur cum malo, idque percipit.

Spes, est appetitio boni futuri cum difficultate conjuncti, sed quod consequi tamen possumus.

Timor, est dolor & perturbatio orta ex imaginatione futuri mali, aut ejus quod laderet nos potest.

Appetitum irascibilem, ut

Audacia, est motus, qui promptos facit ad aggrediendum quod speramus, id est, ad superandum periculum quod imminet, sive quod ad adeptione boni alicujus non prohibet.

Iræ, est appetitio cum dolore conjuncta vindictæ sive ultionis propter eam, quæ apparet parvipensionem vel in se, vel in suorum quempiam convenientem.

Caput V. De Divisione virtutis moralis.

VIRTUS alia est

Perfecta, quæ versatur vel circa

Corpus hominis, ut

Bona, vel mala ex se, utpote vel circa

Conversacionem, ut tres virtutes homileticæ

Contractus, ut

FORTITUDO, c. VI.

TEMPERANTIA, c. VII.

Pecuniam, ut

Honores, ut

Iræ, ut

LIBERALITAS, c. VIII.

MAGNIFICENTIA, c. IX.

MAGNANIMITAS, c. X.

MODESTIA, c. XI.

MANSVETUDO, c. XII.

COMITAS

VERITAS

URBANITAS

c. XIII.

JUSTITIA, c. XIV. XV. XVI.

Imperfecta quæ est dispositio ad virtutem perfectam, ut sunt SEMIVIRTUTES, c. XVII.

Perfectissima, ut VIRTUS HEROICA, quæ est virtutum moralium eminentia, c. XVIII.

B

Fars II Philosophiæ moralis

Caput VI. De Fortitudine.

Etimologia. Fortitudo nomen habet à ferendo. *Græci* dicitur ἀνδρεία dō-
rē andrēas à viro, non quod in soles viros cadat, sed quod maxime digna sit
sexu virili, in eoq; frequentior.

I. Nomen,
cujus
obser.

2. *Ἀνδρεία*
Vocabulum for-
titudinis sumitur

1. Pro qualibet virtute, quatenus animo firmitatem
aliquam ad agendum tribuit.
2. Pro corporis & virium naturalium vigore.
3. Pro quovis contemptu periculorum, & sic audacia
quoque competit.
4. Proprie, pro ea virtute, quæ circa fiduciam & metum
versatur, i.e. confidenti & intrepido animo esse docet.

II. Quid sit. *R. A. V.* *ἐλαττωμένης* magis. *Πόθος* rei. *ἰσχυρῶς*. **FOR TITUDO** est
mediocritas circa metum & fiduciam. *3. Ethic. Nic. 7.* Fortitudo est virtus
mediocritatem servans in iis, quæ metum aut fiduciam in periculis, ho-
nestatis causa adeundis, perferendis adferre possunt. *Donald. lib. 3. 1.*

Internum, quod est timor & fiducia, magis tamen timor.

III. Obiectum,
est vel

Generale, sunt formidabilia & ea, quæ fiduciam in periculis
adferre homini possunt. *Neg.* tamē circa omnia formidabi-
lia vir fortis versatur, sed in iis intrepidē se gerat, quæ ita ter-
ribilia sunt, & metum incutiunt, ut constantiam hominis nō
superent. *Inter* hæc est præcipuū vita periculū sive mors ipsa.
Speciale, est mors bellica. Vir fortis mortem adit & fugit. Fu-
git, quatenus non appetit. Adit, quatenus non detrectat mo-
rē, sed ita, ut morte sua de multis præclare mereatur.

IV. Actus est
duplex

1. *Sustinere*. Fortitudo timorem reprimi difficultatem sustinendo.
2. *Aggredi*. Fortitudo audaciam moderatur aggrediendo. *Principalior tamen*
est actus *sustinendi* quàm *aggrediendi*.

V. Extrema
sunt

1. *In excessu* **AUDACIA** *ἀνδρεία* est nimia fiducia in periculis subeundis
ex arrogantia quadam & sine ratione.
2. *In defectu* **TIMIDITAS** *δραστήριος* quæ ultra modum metuendo progredi-
tur fidendo modum deserit.

Vera, seu *virtuosa*, quando aliquis ex habitu virtutis virū se præstat.

VI. Quotuplex? *R.* For-
titudo est vel

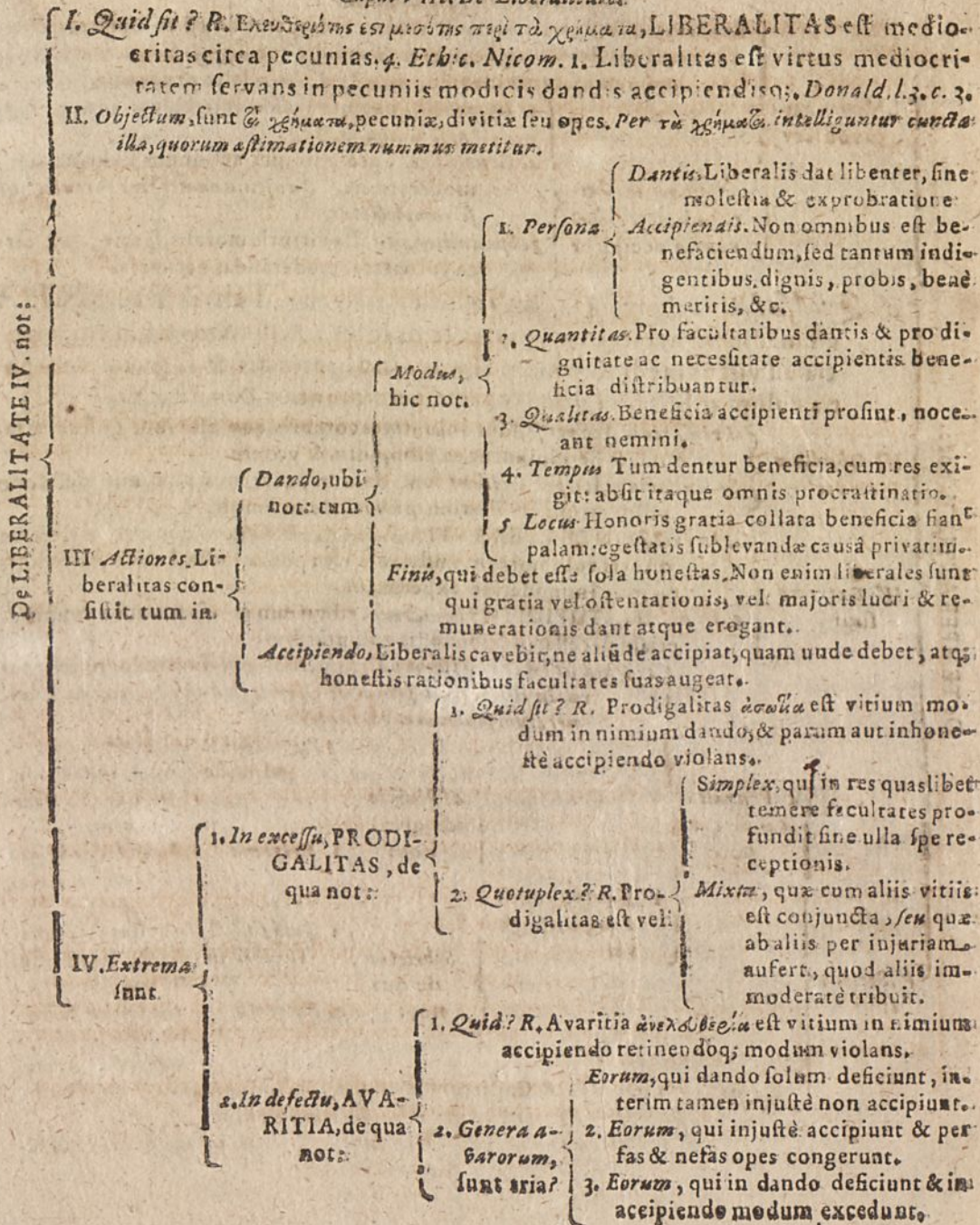
Apparens, cuius
5. sunt species

1. *Civilis*, quæ maxime Fortitudini verè similis
videtur & conspicitur in civibus, qui maxima
subeunt pericula, ut honores consequantur,
aut etiam infamiam penamve fugiant.
2. *Militaris*, seu *experimentalis*, quando aliquos
experientia rei militaris efficit animosos.
3. *Iracunda*, quando quis ira, dolore aut alio ali-
quo animi affectu concitus remerè adit peri-
cula.
4. *Fiduciaria*, seu *in spe collocata*, quando spes cer-
tæ victoriæ audaces efficit milites.
5. *Inscia & stolta*, est eorum, qui ideò aliquid au-
dent, quod periculi magnitudinem sæpe igno-
rant.

De FORTITUDINE V. not.

De TEMPERANTIA V. not:

- I. Nomen, cuius observ**
- II. Quid sit? R.** *temperantia est mediocritas circa voluptates & dolores.* *Eschic. Nicom. II.* Temperantia est virtus mediocritatem servans in appetendis & fugiendis corporis voluptatibus, quæ gestu & tactu percipiuntur. *Donald. 1. Eschic. c. 1.*
- III. Objectum, est vel**
- IV. Extrema sunt**
- V. Species sunt**
- 1. Nomen, cuius observ**
- 2. Quotuplex? R.** *cabulum Temperantia accipitur*
- 1. Improprè, quatenus videlicet tribuitur brutis, & g. apibus, aquile, &c.**
- 2. Generaliter, pro omnium actionum humanarum, moderatione. Quo sensu omnes fere virtutes sub se complectitur.**
- 3. Specialiter, pro illa virtutis moralis specie, quæ circa voluptates moderandas occupata.**
- I. Primarium, seu per se, sunt voluptates corporis, quæ afficiunt gustum & tactum & percipiuntur ex cibo, potu, & venere**
- II. Secundarium, seu per accidens sunt dolores, quatenus ex nimio desiderio voluptatum, vel illarum privatione oriuntur.**
- 1. In excessu, INTEMPERANTIA est vitium, quo citra delectum quævis voluptates in gustu aut tactu politæ nulla habita honestatis ratione immoderate expetuntur.**
- 2. In defectu, STUPIDITAS est vitium in aspernandis omnibus etiam necessariis & honestis voluptatibus.**
- 1. Quid sit? R.** *Frugalitas est temperantia in sumendo nutrimento. In cibo & potu proportio Geometrica est observanda, homines enim plurimum variant.*
- 2. Quid sit? R.** *Abstinentia est frugalitas in moderato cibi usu.*
- 1. In excessu voracitas.**
- 2. Extrema 2. In defectu nimia abstinentia a cibo.**
- 1. Quid sit? R.** *Sobrietas est frugalitas in moderato potus usu.*
- 1. In excessu ebrietas, live ebrietas.**
- 2. Extrema 2. In defectu nimia abstinentia a potu.**
- 1. Quid sit? R.** *Castitas est temperantia in moderato Veneris usu.*
- 1. In excessu, salacitas, live libido.**
- 2. Extrema 2. In defectu, nimia & contranatura ordinem abstinentia a Venere.**

Fars II, Philosophiæ moralis.

Caput X. De magnificentia.

De MAGNIFICENTIA V. not.

- I. *Nomen*, sumitur {
 1. Pro titulo dignitatis, quo ex Romanorum more salutare conuevimus eos, qui magistratus publici, aut nobilitatis dignitate majori alios antecellunt.
 2. Pro eo, quod autoritatē conciliat: ut *magnificus incessus, magnifica facies*.
 3. Pro virtute, quæ decorum servat in magnis sumptibus faciendis.

I. Quid sit? R. ἡ μεγαλοπρεπεία ἐστὶ δαπάνη ἐν μεγάλῃ πενήτει. **MAGNIFICENTIA** est sumtus in rebus magnis & amplis decorus. 4. *Etbn. Nicom.* 2. Magnificencia est virtus in magnis sumptibus erogandis mediocritatem servans. *Donald. l. 3 c. 1.*

III. *Objectum*, sunt sumptus magni, in quibus erogandis decorū spectatur. Hic 3. not.

1. *Persona*, Magnificenciam qui vult exercere, non debet esse pauper vel plebejus; sed sit dives & in aliquo dignitatis & honoris gradu constitutus.
 2. *Sumptus*, de quibus not: {
 1. Magnorum sumptum alii alii sunt maiores; alii minores, prout ergo divitiæ unicuique ferunt, esse pensæ sunt faciendæ.
 2. Qui impedit ea, quæ sibi furto, rapinis, fraude aliisque mediis illicitis acquirit, magnificus dicendus non est.
 3. Sumptus fiant non gloriæ causa sed honestatis, cum voluptate, sine parsimonia.
 4. *Sacra*, quæ ad divinum cultum pertinent: ut *templa, altaria, &c.*
 5. *Publica*, quæ ad publicum civitatis usum & ornamentum pertinent: ut *theatra, mania, pontes, &c.*
 6. *Profana*, quæ vel
 7. *Privata*, quæ ipsum magnificum & suos spectant: ut *ades, hortus, vestes, &c.*

IV. *Discrimen*, Magnificencie & Liberalitatis.

1. Magnificencia versatur circa sumptus magnos, Liberalitas verò circa modicos est occupata.
 2. Omnis magnificus est liberalis, non autem omnis liberalis est magnificus.
 3. Liberalitatis actiones sunt dare & accipere, magnificencie autem sumptus facere.
 4. Nemo potest dici liberalis erga se & suos, sed tantum erga alios, potest autem aliquis etiam in se & suos esse magnificus.

V. *Extrema* sunt

1. *In excessu*, **LUXUS** ἀπεργκαλία ἢ βασιλεία est inepta & inutilis magnorum sumptuum in res viles & non necessarias profusio ostentationis solum gratia facta.
 2. *In defectu*, **SORDES** μικροπρέπεια est in decora & intempestiva in magnis & splendidis operibus efficiendis parsimonia.

B. 3.

Pars II. Philosophiæ moralis.

Caput X. De Magnanimitate.

- I. Nomen,** sumitur
1. Pro fortitudine, quia in periculo summis magnus requiritur animus.
 2. Pro ornamento quodam virtutum omnium, quo sensu per omnes virtutes eam deducit. Arist. 4. Eth. 4. Et quo modo in singulis se gerat, ostendit.
 3. Pro virtute appetitum in magnis honoribus expetendis regente.
- II. Quid sit? R. MAGNANIMITAS** μεγαλοψυχία est virtus in magnis, & debitis honoribus expetendis vel contemnendis mediocritatem servans. Donald. l. 2. c. 1.
- III. Objectum,** est
- Generale, sunt ἀμύναται res magnæ, uti ipsa Etymologia innuit.
 - Speciale, sunt honores magni, quia honor omnium externorum bonorum maximum. Honor est premium virtutis tributum à congruente eius iudice viro bono, ut ejus virtus refulgeat, ceterique ejus exemplo ad virtutem excitentur. Piccolom. grad. 8. cap. 24.
- IV. Officium Magnanimi** quod est vel
- Primarium, est magnos & meritos honores convenienter & modo decenti expetere, vel contemnere
 - Secundarium, est circa divitias & potentiam, nec non circa fortunam, tam prosperam quam adversam ita moderate versari. ut nimirum in rebus secundis animum non efferat, nec in adversis despondeat, sed omnem fortunam decenter & moderate ferat.
- V. Extrema** sunt
1. In excessu, SUPERBIA χανίτης est vitium, per quod majoribus honoribus, quam digni sumus, nos dignos judicamus. Omnis superbus est stultus & injustus.
 2. In defectu, PUSILLANIMITAS μικροψυχία est vitium, per quod iis honoribus nos indignos judicamus, qui tamen jure nobis debentur. Qui hoc scitio laborant in se ipsos & in ipsam virtutem quodammodo sunt injusti, & liantes se honoribus, qui propter virtutem iis debentur. Scilicet quod reddunt suspectos, quod scelera alicujus sibi consilii honores dignos aberseantur.

Caput XI. De Modestia.

- I. Nomen,** sumitur
1. Generaliter, pro quavis animi moderatione, verecundia & pudore in loquendo, stando, incedendo, gaudento.
 2. Specialiter, pro virtute circa honores mediocres occupata.
- II. Quid sit? R. MODESTIA** est virtus, servans mediocritatem in parvis honoribus, eo quo decet, modo expetend. & præter in Theat. Eth. p. 1. sect. 11.
- III. Objectum,** sunt honores modici & parvi. Differt igitur Modestia à Magnanimitate sicut à liberalitas à Magnificentia: Magnanimitas versatur circa magnos, Modestia circa parvos honores.
- IV. Officium modesti** est
1. Appetere debitos & justos, h. e. legitimis mediis acquisitos honores.
 2. Abstinere à nimis & nobis dignioribus honoribus. Hinc fuga bonorum nec per se laudabilis est, nec culpabilis, sed dum à medio recedit.
- V. Extrema** sunt
1. In excessu, AMBITIO ἀφροσύνη est vitium, quo honores mediocres nimium & præter rationem expetimus.
 2. In defectu, HONORUM CONTEMPTUS ἀφιλοψυχία est vitium, quo honores etiam nobis debitos præter rationem alpernamur.

1. Generaliter, pro eo, quod quacunq[ue] ratione est mansuetum, vel c[on]suet[um] f[aci]t[ur] cum.

I. Nomen, sumitur
2. Pro lenitudine, quæ aliàs in defectu peccat.
3. Propriè pro virtute, quæ inter lenitudinem & iracundiam medium tenet.
Dicitur etiam placabilitas, clementia, lenitas, &c.

II. Quid sit? R. *μεσότης ἐστὶ μεσότης ἐν τῷ θυμῷ*, MANSVETUDO est mediocritas circa iram, 4. *Ethic. Nicom. 5.* Mansuetudo est virtus, quæ mediocritatem servat circa iram in vindicando & patiando. *Col. 1. 4. Ethic. 6. 5.*
Internum, est ira seu irascendi appetitus.

III. Objectum, *Externum* sunt omnia ea, quæ iram in animo hominis excitare possunt, ut est vel
sunt injuria, damna, contemptus, &c.

IV. Officium mansueti, est iram moderari habenda itaque est ratio
1. *Causarum.* Irascendum est non propter leves, sed solum propter graves & iustas causas, pertinentes ad vindicationem & defensionem honoris & cultus divini, patriæ, libertatis, legum, conjugum, liberorum, famæ, existimationis & similibus.
2. *Personarum.* Irascendum non imprudenter peccantibus, non me te captis, non superioribus, non bene de nobis meritis, non veniam precantibus, sed improbis & malis.
3. *Modi,* qui consistit in ira frenanda, ut vel honestatis terminis excedat, vel rationibus non cedat, vel primo impetu quicquam fiat, vel ira delicto major sit.

4. *Temporis,*
Hic 2. not.
1. Quando? R. Cavendum est, ne nimis tardè in gravioribus, nec nimis cito in levioribus delectis, ne in feriis consolationibus aut tempore gaudii irascamur.

2. *Quamdiu?* R. Ira non est diu alenda alias in odium aut furorem vertitur.

I. Quid sit? R. Iracundia ἐγγύς ἐστι vitium, quo præter modum absq[ue] iustis causis ira indulgemus.

1. In excessu, IRACUNDIA, cujus not.

1. *Excandescencia ἀνέροχολα,* quæ subito & aperte ob leviem causam irascimur subitoq[ue] placamur.
2. *Amarulentia θυμῶν,* quæ tardè irascimur, sed iracundiam semel conceptam tam diu retinemus, donec vel vindictam fuerimus consecuti, vel diuturnitate concoxerimus.

3. *Cruditudo παγιδεῖα* est iracundia perrix & aperta, quæ absq[ue] vindicta placari non potest.

V. Extrema sunt

2. In defectu, LENITUDO ἀρετή vitium, per quod ne iustis quidem de causis ira commovemur *Qui hoc vitio laborant, videntur stolidi & fatui, sunt servili & abjecto animo, & ad res praelatas gerendas minus apti.*

Pars II. Philosophiæ moralis.

Caput XIII. De Virtutibus Homileticis.

I. Quid sit? R. COMITAS (alias dicta humanitas, affabilitas &c.) est virtus in conversatione quotidiana mediocritatem servans, ne quis iuste offendatur. *Prætor. p. 2. Theor. Eth. sect. 13.*

II. Objectum, sunt hominum congressus seu quotidiana conversatio.

1. Quantum per honestatem & utilitatem fieri potest, neminem debet offendere, sed potius delectare.
2. Si non potest omnia aliorum dicta & facta approbare, eos amice & modeste admonere, neq; hac in parte eorū offensivam metuat, sed magis honestatem & utilitatem spectet.
3. Debet rationem habere personarum. *Præstantioribus auscultare & obtemperare convenit: Inferioribus modeste persuadere: aequalibus consentire.*

I. COMITAS, de qua not.

III. Officium Vir Comis

IV. Extrema sunt

1. In excessu ASSENTATIO, ἀγνοεῖα, est vitium, quo præter modum & rationem honestatis in omnibus dictis & factis placere studemus iis, cum quibus conversamur.
2. In defectu MOROSITAS, ἀναιδέα, est vitium, quo præter modum & rationem nemini, ne in honestis quidem rebus & actionibus placere volumus, sed omnia improbamus.

I. Quid sit? R. VERITAS seu Veracitas est virtus, per quam id quod in qualibet re verum, est, solius, veritatis amore simpliciter & aperte fatemur, nihil addendo vel detrahendo. *Gal. 1. 4.*

II. Objectum, est ipsum verum tum in verbis, tum in factis.

II. VERITAS, de qua IV. not.

III. Officium Vir verax est

IV. Extrema sunt

1. *ἐμπροσθεν*, Justus ac bonus, nihil propter commodum privatum dicens vel faciens, quod revera non sit.
2. *ὑποκρίσθαι*, in dictis & factis per omnia sibi similis, nihil in alterius gratiam fingens.
3. *ἐλαττωδυνος*, sua non jactans, sed extenuans potius.

1. In excessu ARROGANTIA, ἀλαζονεία, est mendacium, quo ea quæ non habemus, nobis arrogamus.
2. In defectu DISSIMULATIO, εἰργασία, est mendacium quo ea, quæ nobis adsunt, negamus fingimusq; contraria.

I. Quid sit? R. URBANITAS seu ἐγγύμνησις est virtus in ludis & joci mediocritatem servans. *Donald. l. 3. c. 10.*

II. Objectum, sunt ludi & joci omniaq; delectabilia.

III. Officium Urbani. Ludi & joci sine liberales & honesti, & non tantum oblationis & sapientiæ sale conditi, sed & personis, locis atque temporibus accommodati.

III. URBANITAS, de qua IV. not

IV. Extrema sunt

1. In excessu, SCURRILITAS, βαρμολογία, est vitium, quo in jocando & modum & decorum excedimus, non habita ratione honestatis ceterarumq; circumstantiarum.
2. In defectu, RUSTICITAS, ἀγροικία, est vitium, quo neque jucunda proferre, neque aliorum jocos ferre possumus.

VIRTUTES HOMILETICÆ sanctæ

I. Quid sit? R. δικαιοσύνη ἐστὶν ἐξῆς, αὐτῆς περὶ τῶν δικαίων εἰσι, καὶ αὐτῆς δι-
καιῶν πραγμάτων βέλονται τὰ δίκαια. JUSTITIA est habitus, quo homi-
nes idonei sunt ad agendum ea, quæ justa sunt, eademque etiam agunt &
volunt. l. 5. Ethic. n.

Univer-
salis de
qua not:

Quid sit? R. JUSTITIA UNIVERSALIS est, qua
omnibus legibus ad publicam societatis conser-
vationem obedientia præstatur. Hæc justitia o-
mnes in se virtutes complectitur, & tam latè patet,
quam virtus ipsa, nec ab hac differt, nisi quod non tā
est virtus nuda, & in se spectata, quam eadem in usu
& exercitio posita. Horn. lib. 2. c. 1.

II. Quotuplex? R.
Justitia est vel

Particu-
laris, de
qua not:

2. Objectum sunt omnium legum & virtutum actiones, si-
cut omnia legitima, unde etiam justitia legalis dicitur.

Quid sit? R. JUSTITIA PARTICULARIS est vir-
tus, quæ tam in rerum distributione, quam com-
mutatione ac contractibus & omnibus, in quibus
injuria cuiquam fieri potest, ita hominē se gere-
re docet, ut nec de externis bonis plūs sibi vendi-
cet, & minus alteri relinquat, nec rursus de malis
minus sibi & plus alteri, quàm par est, & jure illi
debetur. Hornejus l. d. hæc propriè est justitia, quæ
speciale virtutis cōstitutit, quæq; hic consideranda venit.

Distribu-
tiva, de
qua not:

1. Quid sit? R. JUSTITIA DISTRI-
BUTIVA διασπυρτική est, quæ in-
distributio ne rerum externarum
pro ratione dignitatis personarū
& æqualitatis rerū singulis suum
tribuit.

2. Objectum sunt res externæ inter
plures dividendæ: ut honores, præ-
mia, pœna, &c.

3. Proportio sit Geometrica, ubi per-
sonarū dignitas, & precium re-
rum distribuendarum spectatur.

3. Quotu-
plex sit?
R. est vel

Commu-
tativa, de
qua not:

1. Quid sit? R. JUSTITIA COMMU-
TATIVA συναλλακτική est, quæ
in contractibus & rerū commu-
tatione nullo habito personarum
respectu eam servat æqualitatem,
ut suum quisq; consequatur, &
nulla pars defraudetur.

2. Objectum sunt res commutandæ
seu ipsi contractus & permutati-
ones rerum.

3. Proportio sit Arithmetica, nam hic
non personarū respectus, sed sim-
plex rerum æqualitas attenditur.

III. Effectus est JUS, de quo cap. seq. XV.

C

Part II. Philosophiæ moralis.

Caput XV. De Jure.

I. Quid sit? R. JUS est Justitia effectum quod a mutuo societatis usu hominibus recta præscribit ratio. Donald. l. c. 7.

I. Quid sit? R. JUS CIVILE *διὰ τὴν πόλιν* est quod in societate inter homines liberos & æquales, vel proportionem, vel numero ad sufficientem rerum necessariorum copiam colitur

Naturale *φύσει* quod natura omnibus hominibus indidit. Sub hoc comprehenditur etiam illud, quod *ἡ φύσις* vocant **Jus gentium.**

1. Quid sit? R. JUS LEGITIMUM *νόμιμον* est, quod hominum decreto in societate ad civium salutem est sancitum. Dicitur etiam *ἡ νόμος* **Jus positivum, item Lex, & ἡ πολιτεία** **Jus civile.**

LEX HUMANA est decretum factum & promulgatum ab eo, qui publicam auctoritatem in civitate aliqua habet, præscribens quidpiam à subditis servandum, quod ad Reipublicam tranquillitatem & utilitatem facere probabiliter putatur. *H. l. 4. c. 3.*

1. Quid sit? R. Equitas *ἐπιεικεία* est correctio juris legitimi si-ve legis ex parte, qua lex deficit ob suam generalitatem.

2. Adjunctum est; Equitas ubi not:

- 1. ὅτι ἀπὸ τῆς ἐξουσίας** **Summum jus, seu jus strictum.**
- 2. ὅτι ἀπὸ τῆς ἐπιεικειᾶς** **callida & malitiosa juris interpretatio.**

3. Oppositum

II. Quid sit? R. JUS OECONOMICUM est communio & societas vite eorum, qui ejusdem sunt domus, in futura ad generis propagationem, & domesticorum sustentationem.

Oeconomicum, de quo not:

2. Quotuplex sit? R. Est vel

- 1. Paternum** *πατρικόν*, quod est inter parentes & liberos.
- 2. Herile** *οἰκονομικόν*, quod est inter dominum & servum.
- 3. Matrimoniale** *γαμικόν*, quod est inter maritum & uxorem.

III. Oppositum est INJURIA *ἀδικία* est juris violatio, cum a sciente ac volente invito alicui præter meritum damnum inferitur. Dicitur, invito, nam volenti non fit injuria, vel volens non patitur injuriam.

De Jure III. not:

Civile, de quo not:

2. Quotuplex sit? R.

Legitimum, de quo not:

II. Quotuplex sit? R. Jus est vel

I. Quid sit? R. CONTINENTIA *ἀντὶ τῆς* est virtus imperfecta, quâ inordinati affectus omnes, imprimisq; alimentis & veneris, rectæ rationi reluctantes, inviti subjiuntur. *Donaldus l. 3. c. 12. vel* Continentia est dispositio proba, sequens rationem rectam, qua homo se abstinere à voluptatibus cupiditate repugnante *Piccolom. grad. 13. c. 14.*

II. Objectum, est vel
Præmarium, sunt voluptates corporis, quæ percipiuntur ex gustu & tactu
Secundarium, sunt voluptates, quæ percipiuntur ex divitiis, honoribus, cupiditate vindictæ.

Voluptates,
ut CON-
TINEN-
TIA de
qua not:

Quid sit? R. Incontinentia *ἀνεγκία* est, quâ nonnulli contra iudicium rectæ rationis à pravis cupiditatibus quodammodo inviti ad peccandum abripiuntur. Incontinentens partim scient, partim nolens peccat, eò, quod licet universale teneat, tamen in specie singularibus actionibus non applicat.

I. In excessu
INCON-
TINEN-
TIA de
qua not:

Quotuplex sit? R.
Incontinentia
est vel

Præcipitantia, quâ subito per imprudentiam à vehementiori affectu abripiuntur.

Infirmas, quâ aliquandiu pravis cupiditatibus resistentes tandem succumbimus.

III. Extrema
sunt.

2. In defectu, cum quis voluptates adeo averfatur, ut ne propter honestam voluptatem aliquid laude dignum suscipiat.

I. Quid sit? R. TOLERANTIA *νεκρῆς* est virtus imperfecta, qua res adversas & laboriosas, cum quodam dolore conjungas, honestatis gratia magno animo perferimus. *Prætor. vel* Tolerantia est affectus ratione rectam sequens, qua homo perferit dolores repugnante irascendi appetitu. *Piccolom.*

Dolores,
ut TOLE-
RANTIA
de qua not:

II. Objectum, sunt res adversæ seu dolores, non vero quivis, sed ii præsertim, in quibus plerique succumbunt ex imbecillitate animi & indulgentia.

1. In excessu PERTINACIA, est vitium, quo quavis molestia & adversa sine honestatis ratione, tantum ex obstinatione animi perferuntur.

III. Extrema
sunt

2. In defectu MOLLITIES *μαδανία*, est vitium, quo nullas plane molestias aut dolores honestatis gratia perferre volumus. *Hæc si oriatur ex vitio naturæ, sive gentis, & morbo, excusationem meretur.*

C 2

SEMIVIRTUTES versantur velint

De VIRTUTE HEROICA III. not:

I. *Nomen*, VIRTUS HEROICA, ἀρετὴ ἡ γυναικὶ δὲ τοῦ ἥρωος, ab Aristotele dicitur *divina*, non quod Deorum sit propria, verum quod homo hac virtute præditus ultra communem hominum sortem seq. elevans, diis se, quantum humana fert conditio, similē præstat.

II. *Quid sit*, R. VIRTUS HEROICA est habitus animi non tam humana industria acquisitus, quàm divinitus quibusdam concessus, ad ejusmodi actiones, acerrimo impetu & felicissimo successu obeundas, quæ aliòquin à communis sortis hominibus præstari non possent. *Gut. disp. Eth. 3. lib. 21. vel Virtus heroica est virtutis excellentia hominem supra communem, seu humanam conditionem elevans. Piccolom. gr. 6.*

III. *Extremæ sunt.*

In excessu, FERITAS ἡμερότης est vitium, quo homo excessu rectæ rationis iudicio omniq; humanitate projecta ferarum more ea amplectitur & perpetrat, à quibus aliòquin humanus animus naturaliter abhorret, vel Feritas est vitium humanam appetitionem in ferinam commutans, omnem rationis usum excludens ex perversione veri amoris ortum, per quod infra hominis conditionem deprimitur. *Piccolom.*

In defectu, Ignavia summa & ineptitudo ad omnem virtutis impetum.

I. *Quid sit*, R. ἡ δὲ οὐκ ἐστὶν ἐν ἐργείᾳ τῆς ψυχῆς ἡ ἐξ ἑαυτῆς ἀνεμπόδιτος. VOLUPTAS est operatio non impedita promanans ab habitu, qui est secundum naturam. 7. *Ethic. Nicom. 11. ἡ δὲ οὐκ ἐστὶν τῆς ψυχῆς ἐν ἐργείᾳ ὁπὸ σπουδῆς τῆς τέχνης. Voluptas est perfectæ operationis subsequens signum. 10. Ethic. 4.*

VOLUPTAS,
de qua not:

Cognata seu affina virtutum sunt:

II. *Quotplex sit*,
R. Voluptas
est

1. vel

Animi, quæ ex perfectiorum animi habituum actionibus perfecta per se absque dolore est jucunda.

Corporis, quam naturæ necessitati satisfaciens: ex rectæ rationis præscripto corpus percipit. *Donald.*

Honestæ, quæ ex honestis actionibus percipitur: ut tranquillitas & latitudo bona conscientia.

2. vel

Turpis, quæ ex inhonestis actionibus percipitur: ut si quis furtis, homicidiis, &c. gaudet.

Indifferens, quæ ex neutris actionibus percipitur: ut si quis usu piscium, si &c. horum cultura delectatur.

3. vel

Pura & sincera, quæ nihil habet admixtum turpitudinis aut doloris.

Impura & mixta, quæ aliquid turpitudinis aut molestiæ sibi junctum habet.

4. vel

Humana, quæ hominis naturæ convenit.

Beluina, quæ beluæ convenit: Quod igitur beluarum species, tot sunt voluptatum beluinarum differentia.

AMICITIA, de qua cap. 19.

Caput XIX. De Amicitia.

De AMICITIA V. not.

- I. Nomen, quod sumitur.
1. Pro rerum naturalium συμπάθεια inter se, quomodo rebus omnibus creatis quaedam inest amicitia.
 2. Pro amabili affectu inter beatas, ut etiam inter hominem & beatas.
 3. Pro mutuo amore in societate civili In qua significatione hic accipitur.

II. Quid sit? R. Φιλία ἐστὶν εὐνοία ἐν ἀλλήλοις τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἀγαθὸν. AMICITIA est benevolentia mutua non latens & Ethic. Nicom. 2.

1. vel
 2. vel
 3. vel
- Honestā, quā propter solam honestatem seu virtutis amorem inicitur. Hec dicitur amicitia per se, perfecta, firma, stabilis & rara, quā nullus patet calumnias, injurias, suspicionibus, & non nisi inter viros bonos locum habet.
- Jucunda, quā propter voluptatem & jucunditatem quandam plures inter se amore ac benevolentia conjunguntur. Hanc amicitiam maxime faciunt juvenes; voluptatibus dediti.
- Utilis, quā propter lucrum plures inter se amore conjunguntur. Hanc amicitia plerumque cadit in senes lucro inhiantes.
- Equalis, quā plures dignitate, moribus, & ætate aequales ob boni alicujus amorē se mutuo amore prosequuntur. Talis est amicitia sodalium, condiscipulorum, collegarum &c.
- Inæqualis, quā plures bonis externis, dignitate, virtute, aut ætate inter se differentes amore cōjunguntur. Talis est amicitia mariti & uxoris, patris & liberorum, &c.

III. Quotuplex? R.

1. vel
 2. vel
 3. vel
- Naturalis φυσική, quam ipsa naturalis inclinatio hominibus conciliat. Estque
- Cognata συγγενική, quæ ex sanguinis cognatione oritur. Talis est amicitia paterna, fraterna & cognata specialiter sic dicta.
- Conjugalis γαμική, quam natura per matrimonium inter aliquos conciliat. Talis est amicitia conjugum, item affinium.
- Communicativa κοινωνική & πολιτική, quæ ex societate orta propter civilem rerum communionem inter magistratū & subditum, dominum & servum & similes colitur.

IV. Adjuncta; sunt

1. Benevolentia ἡ εὐνοία est habitus oculus hominem ad bene volendum inclinans, qui accedente consuetudine, in amicitiam transire potest.
 2. Concordia ἡ ὁμόνοια est civilis inter notos consensus, de rebus gravibus, quæ per nos effici possunt.
 3. Beneficentia ἡ εὐεργεσία, quā erga amicos voluntatem nostram re ipsa ac factis palam facimus, eosque nobis caros ostendimus.
- V. Extrema sunt
1. In excessu ὑπερφιλία insanus amor, quo in gratiam amici quis nihil non tentare audeat, etsi honestatem violat.
 2. In defectu μικρόφιλία fuga hominum & conversationis averlatio.

Pars II. Philosophiæ moralis.

Caput XX. De Virtutibus intellectualibus in communibus.

De VIRTUT. INTELL. IV. not.

I. Quid sit? R. ἡ δεξιὴ διανοητικὴ ἐστὶν ἐξ ἧς ψυχῆς λογικῆς ἡ ψυχὴ τῶν φαντασμάτων αἰσθητικῶν αἰσθητικῶν. VIRTUS INTELLECTUALIS est habitus animæ rationalis, quo mens nostra vel affirmando, vel negando verum enunciat. 6. Ethic. Nicom. 1.

II. Subiectum, est animi pars, quæ rationalis appellatur. 6. Ethic. Nicom. 1.

III. Finis, est veritas, quam mens investigat. 1. Contemplando, quod munus est partis θεωρητικῆς, atque talis veritas contemplativa inde nominatur. 2. Transferendo ad actionem seu usum: & veritas πρακτικὴ dicitur.

IV. Quotuplex sit? R. Theoretica seu Speculativa, quæ res necessarias cognitionis gratia investigat. Vel quæ in nuda subiecti consistit contemplatione. Vide c. 22.

Practica, quæ res contingentes, propter usum aliquem practicum, inquirat: Vel quæ operando se prodat, inque illo acquiescit. Vide cap. 23.

Caput XXI. De Intelligentia, Scientia, & Sapientia.

VIRT. INTEL. THEOR. sunt III.

I. Quid sit? R. ὁ ὄντως ἐστὶν ἐξ ἧς ἡ τὰς δεξιὰς γνωρίζουσα. INTELLIGENTIA est habitus mentis, quo principia scientiarum cognoscimus. 6. Ethic. Nicom. 6.

II. Obiectum, sunt ipsa principia & axiomata artium & scientiarum, cuiusmodi sunt: Omne totum est maius sua parte: æqualis æqualibus addita efficiuntur equalia: Honestè est videndum, &c.

I. Quid sit? R. ἐπιστήμη ἐστὶν ἐξ ἧς ἀποδεικτικὴ ἐξ ἀναγκῶν. SCIENTIA est habitus demonstrativus ex necessariis. 6. Ethic. 7.

II. Obiectum, est τὸ ἐπιστητὸν scibile, quod est rerum tantum necessaria rum æternarum, & quæ aliter se habere non possunt.

I. Quid sit? R. ἡ σοφία ἐστὶν ὅς ἐστι ἐπιστήμη τιμωτάτων. SAPIENTIA est intelligentia & scientia rerum præstantissimarum. 6. Ethic. Nicom. 7.

II. Obiectum, sunt omnes res, earumque causæ, quæ quidem sub hominis cognitionem cadere possunt, cuiusmodi sunt rerum principia & causæ, & ipsæ conclusiones, quæ ex illis efficiuntur.

III. Conditiones, 1. Omnia scire, non quidem singulatim & quoad individua, sed quoad primos fontes, hoc est quoad primarum causarum & principiorum cognitionem. 2. Versari circa difficultia & à sensibus remotissima. 3. Habere cognitionem certissimam. 4. Maximam ad docendum habere aptitudinem. 5. Non propter aliud, sed propter se appeti. 6. Aliis præesse, utque dominari.

Pars II. Philosophia moralis.
Caput XXII. De Prudentia & Arte.

I. Quid sit? R. $\phi\rho\omicron\upsilon\sigma\iota\varsigma$ $\epsilon\sigma\tau\iota$ $\epsilon\gamma\kappa\iota\varsigma$ $\alpha\lambda\eta\theta\eta\varsigma$ $\mu\epsilon\tau\alpha$ $\lambda\omicron\gamma\omicron\varsigma$ $\pi\epsilon\alpha\kappa\tau\iota\kappa\eta$ $\pi\epsilon\gamma\epsilon\tau\alpha\varsigma$
 $\alpha\iota\tau\iota\omega\pi\omega\delta\iota\gamma\alpha\delta\alpha\kappa\epsilon\iota$ $\kappa\alpha\lambda\omega\varsigma$ PRUDENTIA est habitus verus a-
gendi cum ratione circa ea, quae homini bona aut mala sunt.
6. Ethic. Nicom.

II. Objectum sunt $\tau\alpha$ $\pi\epsilon\gamma\epsilon\mu\epsilon\kappa\alpha$ $\eta\iota\varsigma$, ea omnia, quae homini ad beneagendum sunt
necessaria.

III. Actus sunt
1. Consultare & inquirere media. Constituto enim fine movet vo-
luntas intellectum, ut investiget media idonea.
2. Judicare, quoniam e mediis inventis ad finem adipiscendum magis
conducant.
3. Praecipere sive imperare, ut ea, quae iudicata sunt, perficiantur, qui
est actus voluntatis dirigentis moventisq; voluntatem ad ex-
ecutionem & in hoc actu prudentia vis maxime elucet.

Legulatoria de recte ferendis, & ex-
plicandis legibus.

Politica,
quae vel

Practica de recte
administrandis
Reip. negotiis
Essa.

Senatoria, quae de
futuris Reip.
negotiis, deli-
berat.

Judicialia, quae
in foro de reb;
praeiudicant.

Communia,
quae vel

Oeconomica, quae est prudentia communis recte
consultandi & prospiciendi de iis, quae fami-
liae sunt necessariae.

Privata, quae nobis ipsis, nostrisq; commodis & utilitatibus re-
cte prospicimus.

IV. Quotuplex?
R. est vel

1. Bona consultatio $\epsilon\upsilon\beta\epsilon\lambda\epsilon\iota\alpha$ est rectitudo consilii, quae bonum finem
nobis propositum honestis mediis consequimur.

2. Perspicacitas $\sigma\acute{o}\phi\iota\epsilon\iota\varsigma$ est habitus recte iudicandi de iis rebus, cir-
ca quas prudentia versatur.

3. Sententia $\gamma\iota\upsilon\omega\eta$ est viri equi & boni de dictis & factis aliorum
rectum iudicium.

I. Quid sit? R. $\tau\epsilon\chi\eta$ $\eta\epsilon\varsigma\iota$ $\epsilon\gamma\kappa\iota\varsigma$ $\mu\epsilon\tau\alpha$ $\lambda\omicron\gamma\omicron\varsigma$ $\alpha\lambda\eta\theta\epsilon\varsigma$ $\pi\omicron\iota\eta\tau\iota\kappa\eta$ ARS est
habitus cum recta ratione, efficiens. 6. Ethic. Nicom. 4.

II. ARS de
qua not

II. Objectum sunt $\tau\alpha$ $\pi\epsilon\gamma\epsilon\mu\epsilon\kappa\alpha$ $\eta\iota\varsigma$, illa, ex quibus tanquam materia aliquid officii
vel opus aliquod produci potest.

III. Officium artificis,
quod consistit

1. $\epsilon\kappa$ $\tau\omega$ $\eta\alpha\pi\epsilon\iota\upsilon$ ut consideret, quomodo debeat ex ma-
teria subiecta opus artificiosum producere.
2. $\epsilon\kappa$ $\tau\omega$ $\tau\epsilon\chi\eta$ ut ex praescripto artis operetur.
3. $\epsilon\kappa$ $\tau\omega$ $\eta\alpha\pi\epsilon\iota\upsilon$ ut opus ipsum producat.

VIRTUTES INTEL. PRACTICE sunt.

INDEX TITVLORVM

PROOEMIUM.

DE Natura & constitutione Ethicæ.

pag. 1.

PARS I. PHILOSOPHIÆ MORALIS

lis de Summo Bono.

Cap. I. De Appellationibus & proprietatibus Summi Boni.

pag. 2.

II. Quid sit Summum Bonum?

3

III. De Causa Efficiente & Subiecto Summi Boni.

ibid.

IV. De Accidentibus Summi Boni.

4

PARS II. PHILOSOPHIÆ MORALIS

lis De Virtute.

Cap. I. De Virtute in communi.

pag. 4

II. De Virtute Morali in communi.

5

III. De principiis actionum humanarum.

6

IV. De affectibus.

7

V. De Divisione Virtutis Moralis.

ibid.

Cap. VI. De Fortitudine.

pag. 8

VII. De Temperantia.

9

VIII. De Liberalitate.

10

IX. De Magnificencia.

11

X. De Magnanimitate.

12

XI. De Modestia.

ibid.

XII. De Mansuetudine.

13

XIII. De Virtutibus Homileticis, Comitatus.

Veritate & Urbanitate.

14

XIV. De Iustitia.

15

XV. De Iure.

16

XVI. De Semivirtutibus, Continentia &

Tolerantia.

17

XVII. De Virtute Heroica.

18

XVIII. De Voluptate.

ibid.

XIX. De Amicitia.

19

XX. De Virtutibus Intellectualibus in Com-

muni.

20

XXI. De Intelligentia, Scientia & Sapientia

ibid.

XXII. De Prudentia & Arte.

21

FINIS.

642

GWLB Hannover 35
036 855 596

TV 5 A 642.

